

УДК 371.2

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ З ФОРМУВАННЯ УСНОГО УКРАЇНСЬКОГО МОВЛЕННЯ РОСІЙСЬКОМОВНИХ ПЕРШОКЛАСНИКІВ В УМОВАХ ПРИДНІСТРОВ'Я

Тетяна Лозан

*Придністровський державний університет імені Тараса Шевченка,
Рибницька філія, кафедра соціально-економічних дисциплін,
вул. Гагаріна, 12, 5500 Рибниця, Придністров'я
тел.: 00 373 0 778 38 122
ел. пошта: T.Lozan@yandex.ru*

Розглянуто основні підходи до визначення змісту навчального матеріалу з формування усного українського мовлення російськомовних першокласників. З'ясовано важливість дотримання міжпредметних зв'язків у доборі завдань із формування й розвитку усного мовлення.

Ключові слова: зміст навчального матеріалу, навчальна програма, формування усного українського мовлення, міжпредметні зв'язки.

В умовах Придністров'я українська мова в загальноосвітніх навчальних закладах і класах з українською мовою викладання є засобом навчання, оскільки сприяє розумінню й засвоєнню інших навчальних предметів. Одночасно українська мова є і предметом навчання, що вимагає найперше належного оволодіння її усною і писемною формами, інакше вона не зможе служити засобом навчання. Опанування української мови необхідне дитині для успішної навчальної діяльності, оскільки міцність засвоєння знань з усіх навчальних предметів залежить від умінь читати й писати українською мовою та зв'язно, логічно, послідовно виражати ці знання у словесній формі.

Реалізація цих завдань ускладнюється в умовах зазначеного регіону, оскільки більшість учнів, які вступають до першого класу загальноосвітніх шкіл і класів з українською мовою навчання, є російськомовними. Вони не володіють або недостатньо володіють усним українським мовленням, а навчальний процес у 1-му класі спрямований на засвоєння писемного мовлення (навчання грамоти). Отже, постала проблема передбачити в курсі навчання грамоти реалізацію важливого напрямку діяльності – формування усного мовлення, що потребувало розроблення його змісту.

У результаті дослідження ми дійшли висновку, що навчання російськомовних дітей Придністров'я української мови треба проводити за спеціально розробленою програмою, яка б враховувала, що діти до навчання в школі не володіли українським мовленням. В основу розроблення змісту навчання усного українського мовлення й опанування української грамоти було покладено програми, підготовлені в Україні для шкіл із російською та українською мовами навчання.

Ми здійснили порівняльний аналіз кількості годин, передбачених для вивчення української мови (рідної) у 1-му класі, в базисних навчальних планах України і Придністров'я і виявили, що в Україні на навчання грамоти виділяють 210 год. (6 год. на тиждень), а в Придністров'ї – 297 год (9 год. на тиждень). Таким чином, значна різниця в кількості годин дала нам змогу збільшити їхню кількість на добукарний

період, що допомогло ефективніше реалізувати завдання, спрямовані на формування усного мовлення. У програмі для першого класу загальноосвітніх закладів із навчанням російською мовою в Україні виокремлено розділ „Усний курс української мови”, сформульовано його завдання і визначено зміст [5]. Аналіз цього розділу засвідчив, що його можна використати і під час навчання української мови російськомовних першокласників у ЗНЗ і класах Придністров'я з українською мовою викладання, але внести певні зміни у навчальний план та дещо доопрацювати його зміст.

Враховуючи досягнення українських науковців, ми розробили експериментальну програму з української мови для 1–4 класів українських шкіл ПМР [6], яку апробували під час експериментального навчання. Мета курсу української мови полягає у формуванні комунікативної компетентності молодших школярів із врахуванням мети і завдання початкового курсу української мови для російськомовних учнів 1-го класу. В експериментальній програмі зміст навчального матеріалу було викладено за такими змістовими лініями: *мовною, мовленнєвою, культурологічною і діяльнісною*. Оскільки ми досліджуємо проблему формування усного мовлення першокласників у процесі навчання грамоти, то розглянемо навчальний план і визначений нами зміст програми лише для 1-го класу. В експериментальну програму з української мови для 1-го класу шкіл Придністров'я з українською мовою навчання було введено спеціальний розділ „Формування усного українського мовлення” [6].

Навчальний план для 1-го класу мав таку структуру:

I. *Добукварний період*. Формування усного українського мовлення – 54 год.

II. *Букварний період*. Формування навичок читання і письма. Розвиток умовно-мовленнєвої діяльності – 171 год.

III. *Післябукварний період*. Удосконалення читацьких і правописних навичок. Формування комунікативного мовлення – 72 год.

Доцільність введення усного курсу, який особливо важливий у навчанні другої мови, доводили І. Гудзик [1: 208], А. Коваль [2], Ю. Коток [3], О. Хорошковська [7]. Це пов'язано з необхідністю забезпечити певний рівень формування і розвитку усного мовлення, щоб можна було переходити до його фіксації на письмі.

Зміст навчального матеріалу з усного мовлення було подано за такими лініями: *мовною, мовленнєвою й культурологічною*.

Під час визначення *мовної лінії* було враховано результати констатувальних зрізів, зокрема виявлені у мовленні першокласників орфоепічні, граматичні, лексичні помилки та вміння діалогічного й монологічного мовлення, а також результати порівняльного аналізу української й російської мов, зокрема відмінності у їхніх фонетичній і граматичній системах, що допомогло передбачити можливі помилки.

Мовна лінія передбачала:

1. Формування *орфоепічних умінь*, якими учні мали оволодіти в процесі навчання. Серед них:

– чітка вимова звуків [o], [a] в наголошеній і ненаголошеній позиціях: м[**o**]локо, к[**o**]рова, г[**a**]рячий;

– вимова фарингального звука [ɣ] замість задньоязикового [ɣ]: [ɣ]ілка, [ɣ]уска, чорно[ɣ]о;

– тверда вимова губних приголосних звуків у сполученнях в'я, п'я, м'я: [в'я]же], [п'ят'], [м'яч];

– тверда вимова звука [ч]: [ч]ашка, [ч]ай;

– тверда вимова звука [p] у кінці складу і слова: г[**p**]кий, бібліотека[**p**];

– м'яка вимова приголосного [ц']: оліве[**ц'**], пале[**ц'**], хлопе[**ц'**];

- дзвінка вимова приголосних у кінці складу перед наступним глухим приголосним чи в абсолютному кінці слова: *моро[з]*, *ду[б]*, *сте[ж]ка*;
 - вимова нескладового [ʏ] на місці [в] після голосних: *пишо[в]*, *зроби[в]*;
 - вимова пом'якшених приголосних звуків [ж'], [ч'], [ш'] перед *і*: *[ж']інка*, *ово[ч']і*, *гру[ш']і*;
 - тверда вимова приголосних звуків [г], [к], [х] перед закінченням *-и*: *доро[г]и*, *ру[к]и*, *му[х]и*;
 - вимова подовжених м'яких приголосних у деяких словах української мови: *чита[н':]я*, *воло[с':]я*;
 - вимова африкатів [дж], [дз] [дз']: *хо[дж]у*, *си[дж]у*, *[дз]еркало*, *[дз']вінок*;
 - м'яка вимова закінчень дієслів III особи множини (*-ать*, *-ять*, *-уть*, *-ють*): *пишу[т']*, *читаю[т']*, *біжа[т']*, *стоя[т']*.
2. Формування *граматичних умінь*. Це вміння вживати:
- закінчення іменників I відміни у давальному, орудному та місцевому відмінках однини: *-і*, *-ї*; *-ою*, *-ею*, *-єю* (*мамі*, *лінії*; *мовою*, *землею*, *Євгенією*; *на машині*);
 - чергування приголосних [г], [к], [х] із [з'], [ц'], [с'] у коренях іменників I і II відмін під час словозміни: *дорога* – *на дорозі*, *рука* – *в руці*, *муха* – *на мусі*, *кожух* – *у кожусі*;
 - закінчення іменників II відміни у давальному, орудному та місцевому відмінках однини: *-у* (*-ові*), *-ю* (*-еві*, *-єві*); *-ом*, *-ем*, *-єм*; *-і*, *-ї*, *-у*, *-ю* (*батьку* (*-ові*), *коню* (*-еві*), *Андрієві*; *зошитом*, *м'ячем*, *краєм*; *у лісі*, *у гаї*, *на малюнку*);
 - закінчення *-ю* іменників III відміни в орудному відмінку однини перед подовженими приголосними: *тінню*, *осінню*;
 - чергування голосних [о], [е] з [і] у родовому, давальному і місцевому відмінках: *сіль* – *солі*, *річ* – *речі*, *піч* – *на печі*;
 - форми іменників IV відміни (назви малих істот): *лоша*, *лошати*, *лошати*, *лоша*, *лошам*, *на лошати*;
 - форми іменників у кличному відмінку: *мамо*, *тату*, *бабусю*, *сестро*;
 - закінчення іменників у називному, родовому, знахідному та місцевому відмінках множини: *хлопчики*, *ночі*; *птахів*, *вікон*, *дверей*; *по морях*, *по садах*;
 - закінчення прикметників жіночого роду в усіх відмінкових формах: *жовта*, *жовтої*, *жовтій*, *жовту*, *жовтою*, *на жовтій*;
 - закінчення прикметників *-і* у називному, знахідному та місцевому відмінках множини: *теплі дні*, *в теплі дні*;
 - прикметники із суфіксами пестливості: *-еньк*, *-есеньк*, *-ісіньк* та згрубілості: *-езн*, *-енн* (*маленький*, *малесенький*, *малюсінький*, *величезний*, *здоровенний*);
 - прикметники вищого та найвищого ступенів порівняння: *великий* – *більший* – *найбільший*; *солодкий* – *солодший* – *найсолодший*; *близкий* – *ближчий* – *найближчий*, *поганий* – *гірший* – *найгірший*;
 - прикметники з іменниками (що відрізняються родом в українській і російській мовах) у роді, числі й відмінку та їх узгоджувати: *зубний біль*, *гарний посуд*, *сірий пил*;
 - форми вказівних: *цей*, *ця*, *ці*; *та*, *той*, *те*, *ті*; особових: *вона*, *її*, *нею*, *на ній*; відносних: *чий*, *чия*, *чиє*; відносно-питальних: *хто*, *що*, *скільки*; присвійних займенників: *мій*, *твій*, *свій*;
 - іменники з числівниками та їх узгоджувати: *три огірки*, *п'ять братів*;
 - неозначену форму дієслова на *-ти*: *писати*, *думати*;
 - форму дієслів чоловічого роду минулого часу з суфіксом *-в*: *читає*, *говорив*;

– форму дієслів теперішнього часу І дієвідміни в 1-ій особі множини: *пишемо, читаємо*; 3-ій особі однини: *іде, кидає*;
 – наказову форму дієслів, ужитих у множині: *скажіть, зробіть*;
 – чергування приголосних [г], [з] – [ж]; [д] – [дж]; [т]– [ч], [с]– [ш] у деяких дієсловах: *бігти – біжу, казати – кажу, сидіти – сиджу, платити – плачу, писати – пишу*.

Мовленнєва лінія.

Вона передбачала розвиток аудіативних умінь та вмій діалогічного й монологічного мовлення. Весь навчальний матеріал згідно з вимогами цієї лінії був організований на основі таких сфер мовлення: *особистісна, навчальна, соціально-побутова, суспільна, сфера „Природа”*. Навчальна сфера охоплювала не лише назви навчальних предметів, але й соціальні ролі: учень – учениця, учитель – учителька. У зв'язку зі сферами мовлення було визначено комунікативні теми, на матеріалі яких передбачалося збагачення словникового запасу, формування орфоепічних і граматичних умінь та навичок, а також комунікативних умінь:

1. Придністров'я – мій рідний край. Україна й українці. Українська мова.
2. Знайомство. Ввічливість. Українські форми звертання.
3. Родина. Форми звертання до батьків.
4. Школа. Навчальні речі.
5. Мої друзі. Дитячі розваги. Українські дитячі ігри.
6. Природа (пори року).
7. Рослини (Овочі. Фрукти. Ягоди. Деревя. Кущі). Рослини-обереги.
8. Людина (частини тіла).
9. Одяг. Український національний одяг.
10. Взуття.
11. Дім (квартира). Меблі. Посуд.
12. Продукти. Їжа. Українські страви.
13. Свійські й дикі тварини. Птахи.
14. Місто (соціально-побутові та культурні заклади), транспорт.
15. Село. Українська хата. Обереги. Звичаї українського народу.
16. Час (дні тижня, доба, місяць).

Крім того, у межах кожної теми передбачалося засвоєння міжтемної лексики, зокрема: вказівних (*ось, це, ця, цей*), присвійних займенників (*мій, моя, моє, мої*), питальних слів (*хто? що? який? яка? яке? скільки? коли? де? що робить (-в, -ла)?*); слів на позначення дії та місця дії (*йти, читати, писати* і под.; *тут, там, всюди* та ін.), кількості (*багато, мало, кілька*), часових відношень (*вчора, сьогодні, завтра, торік, минулого року*); слів, що позначають ознаки предметів за смаком (*солодкий, гіркий, смачний*), кольором (*червоний, білий*), величиною (*великий, малий*), формою (*круглий, довгий*); прийменників (*про, біля, з, зі, під, в, до, від, крім*); сполучників: *та, але, бо, як, який, котрий* тощо.

Культурологічна лінія.

Її зміст тісно пов'язаний зі сферами мовлення, зокрема йдеться про засвоєння прийнятих в українського народу формул вітання і прощання (етикетна лексика), форм звертання до дітей і дорослих, а також знання про українські народні та релігійні свята, обряди, українські обереги.

Отже, *культурологічна лінія* передбачала засвоєння знань із таких тем: Придністров'я – багатонаціональна республіка; Українська мова – офіційна мова; Тирасполь – столиця Придністров'я; Українські народні рослинні символи (верба,

калина); Назви українських оберегів (рушник, вишиванка, віночок); Народні і релігійні свята українців (свято Миколая, Різдво, Великдень та ін.); Обрядові дійства, у яких можуть брати участь діти; Українські дитячі ігри й розваги, обрядові пісні (шедрівки, колядки, веснянки), колискові пісні, народні казки; Форми звертання до дітей і дорослих; Формули мовленнєвого етикету.

Усі зазначені лінії взаємопов'язані, що дало змогу комплексно формувати українське мовлення.

Оскільки в ЗНЗ і класах з українською мовою навчання весь навчальний процес проводять українською мовою, ми реалізували ідею впровадження міжпредметних зв'язків у доборі завдань із формування й розвитку усного мовлення. Відомо, що дотримання міжпредметних зв'язків є важливим шляхом формування українського мовлення російськомовних першокласників. Спостереження за навчально-виховним процесом привело нас до висновку, що в українській школі, яка працює в російськомовному середовищі, робота з розвитку українського мовлення, зокрема збагачення словникового запасу, необхідна на всіх предметах, що включені у базовий навчальний план першого класу. Для здійснення міжпредметних зв'язків у першому класі є всі умови, оскільки в класі працює один учитель, який викладає усі предмети, і йому добре відомий весь програмовий матеріал.

К. Д. Ушинський указував на велике значення роботи з розвитку мовлення учнів для всього процесу їх навчання, для придбання ними знань, умінь і навичок з усіх предметів навчальної програми [6: 262]. На цій основі вчитель легко може визначати, які саме завдання з розвитку мовлення можна реалізувати під час засвоєння того чи іншого матеріалу. З цією метою було розроблено міжпредметне планування роботи з формування усного українського мовлення не лише на уроках української мови, але й на уроках математики, навколишнього світу, технології, образотворчого мистецтва та музики.

На цих уроках у зв'язку з темами, які вивчали, планували роботу з поповнення словникового запасу, удосконалення орфоепічних і граматичних умінь та вмій діалогічного й монологічного мовлення. За можливості планували наскрізні теми, які опрацьовували і на уроках української мови, і на уроках навколишнього світу, і на уроках образотворчого мистецтва та інших упродовж кількох навчальних днів. Такими наскрізними темами є: „Родина”; „Школа. Навчальні речі”; „Пори року”; „Рослини”; „Тваринний світ” тощо.

Можливість і необхідність зв'язку уроків української мови з іншими навчальними предметами зумовлюється спільними завданнями з розвитку мовлення: збагачення словникового запасу, оволодіння умінням правильно і точно вживати слова, формування діалогічного і монологічного мовлення.

Вивчення однакових (схожих) тем на різних уроках давало змогу якісно засвоїти слова і сформувані пов'язані з ними орфоепічні та граматичні вміння, навчити будувати діалогічні й монологічні висловлювання. Оскільки розвиток мовлення – одне з головних завдань уроків української мови, таку роботу проводили, насамперед на цих уроках. Матеріал з інших дисциплін вивчали паралельно, або він передував, таким способом здійснювали підготовчу роботу до сприймання нового чи збагачення українською лексикою. Так, зв'язок уроків української мови та ознайомлення з навколишнім світом є ефективним засобом розвитку дитячого мовлення. Використання матеріалу з ознайомлення з навколишнім світом на уроках української мови сприяє збагаченню словникового запасу учнів не лише термінологією, а й словами – назвами предметів, ознак, дій. Для міцного засвоєння учнями знань і поповнення словникового

запасу з тем: „Природа”, „Сонце”, „Грунт”, „Повітря”, „Вода”, „Осінь”, „Рослини” неабияке значення мають відповідні екскурсії. Наприклад, під час осінньої екскурсії в ліс за темою: „Спостереження за змінами в природі” опрацьовували мовленнєву тему: „Осінь у лісі” й визначали мету: засвоїти слова: *ліс, листя, горобина, осінній, жовтий, часто, збирати, жовтіти*; формувати уміння вживати граматичні форми дієслів однини і множини (*збирає, збирають; жовтіє, жовтіють*); навчати будувати висловлювання про осінні зміни в природі. Опрацьований матеріал на уроках навколишнього світу використовували надалі на уроках української мови, математики, образотворчого мистецтва, трудового навчання. Так, на уроках мови учні вчилися складати усну розповідь про осінній день у лісі, на математиці – розв’язували задачу про кетяги горобини, на уроці образотворчого мистецтва – виконували тематичний малюнок про осінь, а на уроках трудового навчання – виготовляли гербарії, аплікації з осіннього листя. Таким чином, ті самі слова повторювали на різних уроках кілька разів й практично засвоювались відповідні граматичні форми.

Формування усного українського мовлення здійснювалося і на уроках математики. На цих уроках основним було збагачення словникового запасу словами, які означають знайомі дітям предмети і явища. Назви предметів, дій і якостей пов’язують із рахунком, з просторовим розташуванням, із змінами величини, ваги, форми, з часовими змінами. Так, на уроках математики учні вчилися вживати математичну термінологію, знайомилися зі словами на позначення напрямку руху, форми, об’єму, навчалися стисло формулювати і висловлювати думку. На таких уроках вчителі звертали увагу на збагачення словника головно словами – назвами предметів, дій, ознак, місця, часу, простору.

Важливе значення в розвитку мовленнєвих умінь відігравали уроки музики. Відомо, що основу уроків музики становить хоровий спів. Завдання вчителя було не тільки розучити той чи інший твір, а й навчити дітей правильно вимовляти слова. Розучуючи пісні, вчитель домагався орфоепічно правильної вимови кожного слова. Ця робота допомагала учням якісно засвоїти фонетико-інтонаційний, емоційно-експресивний бік української мови, розвивати фонематичний слух, глибше опанувати орфоепічні норми.

Образотворче мистецтво належить до тих навчальних предметів, що особливо помітно впливають на розвиток мовлення школяра. Лексику, що вивчали на уроках навколишнього світу, української мови, наприклад, з таких тем, як „Школа”, „Фрукти”, „Овочі”, „Кольори” та інші ще раз закріплювали, і таким способом вона входила в активний словник дітей. Бесіди за картинами, про художників, тематичне малювання, спостереження і словесний опис предметів у процесі малювання теж збагачували словник першокласника. Уроки образотворчого мистецтва давали змогу вчителю розвивати у дітей просторову уяву, творчі здібності, гармонійність співвідношень форм і кольору, вміння описувати твір образотворчого мистецтва, сприяли під час цього розвитку усного мовлення учнів.

Уроки трудового навчання були не менш продуктивними для збагачення словникового запису учнів словами, які означають просторові відношення предметів та їхню величину. На цих уроках у словник дітей входять слова, які означають співвідношення предметів за величиною (*навіл, однаковий*), дієслова з префіксами, які означають характер різних рухів (*відрізати, приставити, зігнути* та ін.). Уроки трудового навчання взаємодіють з елементами геометрії, збагачуючи мовлення дітей словами, які означають форму предметів та їхні розміри (*квадратний, прямокутний, трикутний, широкий, вузький, великий, малий* та ін.). Учнівські роботи, виготовлені на

уроках трудового навчання, демонстрували при слушній нагоді на інших уроках, при цьому вчителі вчили дітей розповідати про ці предмети.

Поповнення словникового запасу першокласників мало місце і на уроках фізичної культури, де учні, виконуючи різноманітні вправи, вивчаючи ігри, засвоювали слова, які означають напрямки руху (*вверх, вниз, наліво, направо*), усвідомлювали кількісні та часові відношення (*вправи під рахунок, по п'ять в ряд, по два в ряд* та ін.).

Важливо, щоб робота з формування усного українського мовлення становила єдину систему. Потрібно навчити дитину не тільки бачити і розуміти предмет, але й уміти описати його живим, виразним словом. Такий підхід давав змогу в навчальному процесі виявити більшу гнучкість під час добору методів, прийомів і форм навчання, не підпорядковуючи їх вузько методичним цілям, а розв'язуючи навчально-виховні завдання на міждисциплінарному рівні.

Коли наскрізної теми не було, завдання з формування усного українського мовлення виконували у зв'язку з темами, які вивчали на різних навчальних предметах. Наприклад, на уроці трудового навчання учням доводилось послідовно словесно описувати процес виготовлення коробочки способом згинання аркуша паперу; на уроці фізичного виховання розповідати про хід гри; на уроці малювання описувати зовнішній вигляд зображуваного предмета; на уроці письма послідовно викладати порядок зображення літери складної конфігурації, називаючи елементи, з яких вона складається, вказуючи на способи їхнього поєднання; на уроках математики учні мали можливість висловлювати короткі зв'язні міркування у процесі розв'язування арифметичних задач. Дитячі висловлювання, таким чином, носили ознаки розмовного, художнього і наукового стилів.

Завдяки врахуванню міжпредметних зв'язків у дітей достатньо швидко формувалося усне українське мовлення. Міжпредметні зв'язки допомагали вчителеві розкривати дітям зв'язок теорії з її практичним застосуванням, пов'язувати всі науки вєдино спільною метою – розвитком мовлення.

Робота з розвитку мовлення на кожному уроці з різних навчальних предметів є своєрідною, однак має і загальні для всього навчального процесу риси:

- розширення значення слів (багатозначність);
- звуження значення слова, уточнення його змісту, збагачення мовлення синонімами;
- узагальнення і конкретизація словника – знаходження видових і родових понять, оволодіння термінологією, назвами конкретних предметів і абстрактних понять;
- удосконалення орфоепічних і граматичних умінь;
- удосконалення умінь будувати висловлювання.

Отже, зміст навчального матеріалу з української мови становив сукупність аудіативних, частково мовленнєвих (лексичних, орфоепічних, граматичних) та комунікативних умінь, які визначалися з урахуванням результатів констатувальних зрізів, зокрема виявлених у мовленні першокласників помилок, врахуванням результатів порівняльного аналізу української та російської мов, зокрема відмінностей у їхніх фонетичних та граматичних системах, словниковому складі. Зміст навчального матеріалу на уроках української мови й інших предметів, які проводив учитель-класовод, добирала з урахуванням завдань з формування усного українського мовлення та головно тематики цих предметів й наскрізних тем, що об'єднували всі уроки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Гудзик И. Ф. Компетентностно ориентированное обучение русскому языку в начальных классах / И. Ф. Гудзик. – Черновцы, 2007. – 496 с.
2. Коваль А. П. Методика преподавания русского языка в школах с украинским языком обучения : учеб. пособие / А. П. Коваль. – К.: Вища школа, 1989. – 311 с.
3. Коток Е. В. Предварительный устный курс русского языка в национальной школе / Е. В. Коток. – М. : Педагогика, 1981. – 72 с.
4. Програма. Українська мова. 1–4 класи // Збірник нормативного і програмного супроводу з навчального предмета „Українська мова. Читання. Початкові класи”. – Тирасполь : ДОО „ПДПРО”, 2009. – С. 38–97.
5. Программы для средней общеобразовательной школы. 1–2 классы. – К. : Початкова школа, 2006. – С. 36–43.
6. Ушинский К. Д. Педагогические сочинения : в 6 т. / К. Д. Ушинский – М. : Педагогика, 1989. – Т. 6.
7. Хорошковська О. Н. Лінгводидактична система початкового навчання української мови у школах з російською мовою викладання / О. Н. Хорошковська. – К. : ВАТ УкрНДШПСК, 1999. – 306 с.

Стаття надійшла до редакції 05.02.2014

доопрацьована 15.02.2014

прийнята до друку 25.02.2014

**THE CONTENTS OF EDUCATIONAL MATERIAL ON THE FORMATION
OF UKRAINIAN SPEAKING SKILLS BY RUSSIAN-SPEAKING FIRST-GRADERS
IN THE CONTEXT OF THE TRANSNISTRIA REGION**

Tatiana Lozan

*Taras Shevchenko Transnistrian State University named after,
Ribnitskaya philia, Department of social and economic disciplines,
12 Naharina Str., 5500 Ribnica, Transnistria
phone: 00 373 0778 38 122
e-mail: T.Loza@yandex.ru*

This article deals with basic approaches to determining the content of educational material in the process of the formation of Ukrainian speaking skills by Russian-speaking first-graders. It clarifies the importance of maintaining interdisciplinary connections in selecting exercises for the formation and development of speech.

Key words: content of educational material, curriculum, formation of Ukrainian speaking skills, subject interconnection.

**СОДЕРЖАНИЕ УЧЕБНОГО МАТЕРИАЛА ПО ФОРМИРОВАНИЮ
УСТНОЙ УКРАИНСКОЙ РЕЧИ РУССКОЯЗЫЧНЫХ ПЕРВОКЛАССНИКОВ В
УСЛОВИЯХ ПРИДНЕСТРОВЬЯ**

Татьяна Лозан

*Приднестровский государственный университет имени Тараса Шевченко,
Рибницкая филия, кафедра социально-экономических дисциплин,
ул. Гагарина, 12, 5500 Рибница, Приднестровье
тел.: 00 373 0 778 38 122
эл. почта: T.Lozaп@yandex.ru*

Рассмотрены основные подходы к определению содержания учебного материала по формированию устной украинской речи русскоязычных первоклассников. Выяснена важность соблюдения межпредметных связей в подборе заданий по формированию и развитию устной речи.

Ключевые слова: содержание учебного материала, учебная программа, формирование устной украинской речи, межпредметные связи.